

ERM0541

541

ՀՐԱԾԱԼԻՔ

ՄԸ

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ԿԱՅԵՏԱՆՈՍ

Գրեց ՆԵՐՍԷՍ ՅՈՎՍԷՓ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«Մեծատանց որ են յամ աշխարհի՝ պատուէր տալիք՝ մի՛ յուսալ ի մեծութիւն սնոտի, այլ յԱստուած որ «տայ մեզ զամենայն առատապէս ի վայելել. զբարիս գործել, մեծանալ «գործովք բարութեան... գանձել անձանց հիմն բարի ի հանդերձեալսն. «զի բուն հարկանիցեն զճմարիտ «կենացն» Ա. Տիմոք. Զ. 17 — 19.

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յ. Մ. ՍԵԹԵԱՆ

1934

ՀՐԱՇԱԼԻՔ ՄԸ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ԿԱՅԵՏԱՆՈՍ

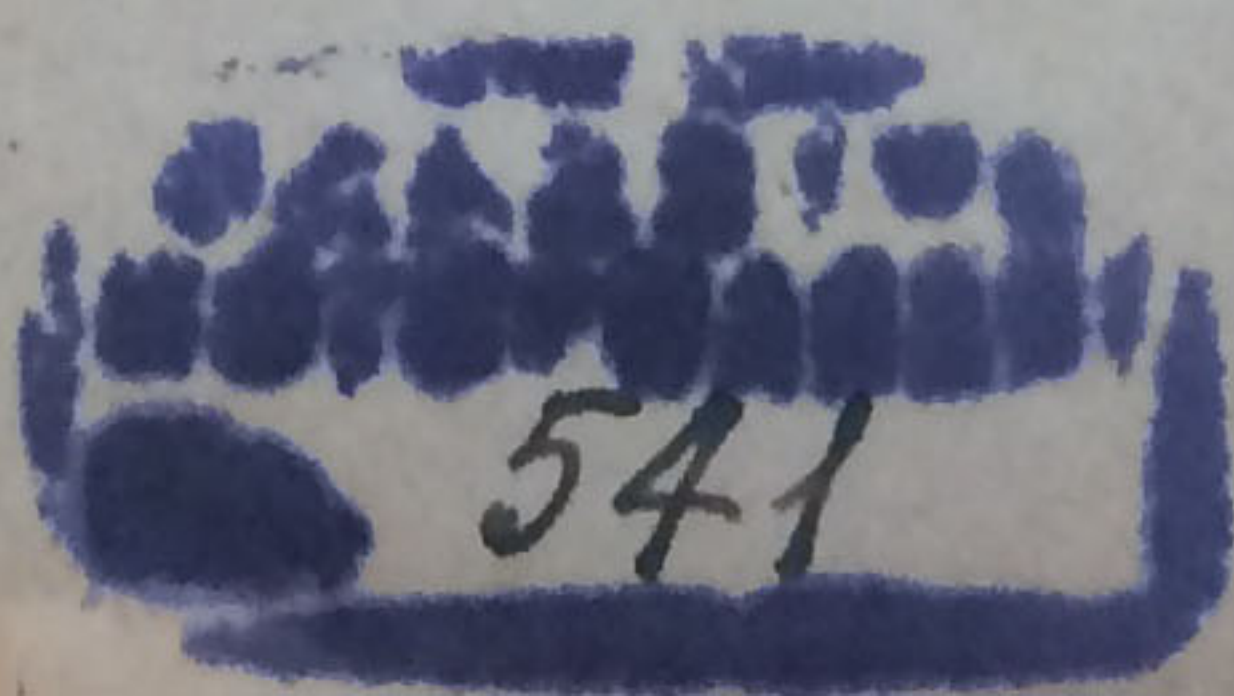
Գրեց ՆԵՐՍԷՍ ՅՈՎՍԷՓ. Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

«Մեծասանց որ են յասմ առ-
«խարհի՝ պատուեր տալիս՝ մի՝
«յուսալ ի մեծութիւն սնոսի, այլ
«յԱստուած որ տալ մեզ զամենայն
«առաստապես ի վայելել. զբարիս
«գործել, մեծանալ գործովք բա-
«րութեան... գանձել անձանց
«հիմն բարի ի հանդերձեալսն.
«զի բուն հարկանիցեն զնւա-
«րիս կենացն:» Ա. Տիմոթ. 2.
17—19:

Ա.

Կան մարդիկ որոց կեանքն եղած է ո՛չ միայն
արգիւնալից և առաքինի, այլ և բողբոջեցուցիչ արդ-
եանց և ծնուցիչ առաքինութեանց. ասոնցմէ մին է
այն զոր կը փութանք ծանօթացնել մեր սիրելի հա-
սարակութեան:

Կայետանոս Թիէնեան ծնաւ 1480ին Վիչենցա քա-
ղաքը Լոմպարտիոյ գաւառին մէջ: Մայրը կը կոչուէր

Մարիամ Բորդա և հայրը Գասպար՝ Թիէնեանց մեծա-
հարուստ և ազնուազարմ գերդաստանէն, որ բազմա-
թիւ ականաւոր անձեր պարգեւած էր Եկեղեցւոյ և
Պետութեան: Ծանօթ է շատերու Բատուայի կանոնի-
կոսը կայետանոս Թիէնեան, որ գրած էր Մեկնութիւն-
ներ Արիստոտելի փիլիսոփայութեան վրայ, և որ կը
համարուէր իւր դարու աստուածաբաններուն իշխանը:
Ուրիշներ փայլեցան իբրեւ թեմական առաջնորդ,
պատուիրակ ու ծիրանաւոր, և կուսակալ Միլանի և
փոխարքայ Նաբուլիի:

Յետ մկրտութեան մայրը նուիրեց իւր նորածին
մանկիկն Անարատ կուսին Աստուածածնի, անոր մէկ
պատկերին առջեւ որ ընդունեց զայն իւր հզօր պաշտպա-
նութեան ներքեւ, և գերազանց շնորհքներով ցոյց տը-
ւաւ միշտ իւր մայրենի սէրն ու գորով: Շատ կանու-
խէն փայլեցան անոր վրայ գրաւիչ առաքինութիւններ:
Իւր ծնողաց և մեծերուն կամքը նուիրական էր իրեն
համար. կը հնազանդէր յօժարամիտ համակերպութեամբ.
ատելի էին իրեն յամառութիւն և կամապաշտութիւն,
որ կուգան շատ անգամ խաթարել մանկական տիոց
շնորհքն ու հրապոյր: Հին և նոր բոլոր սուրբերուն
նման գորովալիւր կարեկցութիւն մը կը զգար աղքա-
տաց և տառապելոց հանդէպ, և ամէն առթիւ կը ցան-
կար օգնել անոնց, ի գութ շարժելով նաեւ զանոնք որ
ի վիճակի էին օգնելու: Մեծագոյն հաճոյք կը գտնէր
սուրբ իրերու և եկեղեցական արարողութեանց մէջ:
Անմեղութիւն և կրօնասիրութիւն, համեստ ու բարե-
կիրթ վարմունք սիրելի ընծայած էին զայն ամենուն:

Անխոնջ աշխատութեամբ յաջողեցաւ ուսմանց այ-
լազան ճիւղերու մէջ. իմաստասէր և աստուածաբան
ստացաւ նաեւ աստիճանը վարդապետի ի քաղաքային.

և յեկեղեցական իրաւարանութեան : Իւր բարուց ան-
բժութիւնը պերճախօս յորդոր մըն էր այլոց՝ բարի
գործերու : Քանի՛ քանի՛ պատանիներ՝ ազդուած իւր
օրինակէն՝ ետ դարձան մեղքի և կորստեան ճամբա-
ներէ : Դեռ աշխարհական էր երբ իւր հարստութեան
մի մասն գործածեց Սրբուհի Մարիամ Մագդաղենաց-
ւոյն մատուռ մը կառուցանելու, որպէս զի Ռամբացոյ
գիւղին ժողովուրդը կիւրակէ և տօն օրերը Ս. Պատա-
րագէ չգրկուէր : Յետոյ լաւագոյն եւս ծառայելու հա-
մար Աստուծոյ, ընտրեց եկեղեցական վիճակն, հանդի-
սանալով տիպարն ամեն առաքինութեանց : Իւր բա-
րեպաշտ եղբայրսիրութեամբ, ազնուաբարոյ, վեհոգի
քրիստոսասէր կենցաղավարութեամբ մանաւանդ քան
խօսքերով՝ բարեկարգեց ու բարոյաւորեց գրեթէ քա-
ղաքն ամբողջ :

Բ.

Սբ. Պետրոս և Պօղոս Առաքելոց գերեզմանաց
ուխտագնացութեան պատճառաւ Հռոմ գնաց, ուր կը
բաղձար ապրիլ առանձնացեալ և ծածուկ, հեռի մարդ-
կային ամեն պատիւներէ : Բայց իւր բազմադիմի հըմ-
տութիւնք՝ միացեալ ազնուականութեան և գերազանց
բարեպաշտութեան՝ արդէն իսկ համբաւաւոր ըրած
էին զինքն Յաւիտենական Քաղաքին մէջ : Յուլիոս Բ.
Ս. Պապն ուղեց տեսնել զայն, և աւետարանական
մեծ գործիչի մը ձիրքերը նշմարելով անոր վրայ, խընդ-
րեց որ մնար քահանայապետական պալատին մէջ, ուր
տրուեցաւ իրեն առաքելական նօտարի պաշտօնը :

Այն ատեն կար ի Հռոմ ընկերութիւն մը կոչուած
Աստուածայիւն-Սիրոյ, հաստատուած Ս. Սեղբեստրոսի և

Սրբուհւոյն Դորոթէայի եկեղեցւոյն մէջ: Ընկերութեան նպատակն էր վառել Աստուծոյ սէրը հոգիներումէջ, հեռացնելով անոնցմէ շահախնդրութիւն, հաճոյասիրութիւն, թոյնն հերետիկոսութեանց և ապականութիւնը բարուց: Կայետանոս մտնելով այս եղբայրութեան մէջ, որ կազմուած էր քաղաքին ամենէն աւանաւոր անձերէն, միացուց իւր խօսքին զօրութիւնը վարուց սրբութեան, և յորդորեց բոլոր անդամներն աշխատելու նոր եռանդեամբ իրենց կատարելութեան և կոչման վախճանին: Այն դարու քրիստոնեայք կը հաղորդուէին դուն ուրեք, ամենէն առաքինիներն իսկ հազիւ 4 կամ 5 անգամ տարին: Աստուծոյ ծառային յորդորներն այնչափ ազդու եղան, որ սկսան ոմանք Ս. Հաղորդութեան մերձենալ ամեն ամիս և նոյն իսկ ամեն շաբաթ: Բարեպա՛շտ ու գովելի՛ սովորութիւն որ տակաւ ուրիշ քաղաքներու ևս տարածուեցաւ, և որ արդ թանկագին օրհնութեանց աղբիւր մը եղած է կաթողիկէ երկիրներու համար:

Այսչափ եռանդն ու հոգեշահ գործունէութիւն արժանի ըրին զայն կոչուելու քահանայական աստիճանին, ուր պիտի փայլէր իբրեւ սերովբէ՝ աստուածային սիրով բոցավառ: Իւր մտերմութիւնք երկնից հետ պիտի լինէին աւելի սերտ ու խորհրդալից: Ս. Ծննդեան գիշեր մը գտնուելով Աստուածածնի ամենէն մեծ եկեղեցւոյն մէջ, (որ կը կոչուի Սանդա-Մառիա-Մաճորէ), Յիսուս իբրեւ նորածին մանկիկ երեւցաւ իրեն, և Ս. Կոյսը դրաւ իւր աստուածային Որդին անոր մաքուր բազկացը մէջ: Ինքն իսկ յայտնած է այս հրաշալի տեսիլքը իւր Լաուրա քրոջ, որ մայրապետ էր Ս. Խաչի վանուց մէջ, ի Պրէշիա:

Իւր մօր մահն ստիպեց զայն դառնալ ի Վիչենցա,

ուր անդամակցեցաւ Ս. Հերոնիմոսի ընկերութեան :
 Իւր ազգականք չվարանեցան բռնն կերպիւ յայտնել
 իրենց զայրոյթն ու դժգոհութիւն . որովհետեւ սոյն եղ-
 բայրութիւնը կազմուած էր պարզ արհեստաւորներէ և
 ստորակարգ անձերէ . բայց ի զո՛ւր : Սուրբը որ
 աշխարհային փայլ ու ցոյց չէր փնտռեր բնաւ , անլսող
 մնաց ընդունայն առարկութեանց , ու մտադիւր և ու-
 բախամիտ ընդունեց իւր բաժինն Յիսուսի անարգան-
 քէն ու խաչէն : Դժուար է թուել մի առ մի բոլոր
 այն առաւելութիւնները , զոր վայելեց այս համեստ
 ընկերութիւնը շնորհիւ ծառային Աստուծոյ : Հոգեւոր
 բանախօսութիւններ կ'ընէր ստէպ . իւր խօսքն՝ ար-
 ձագանգ խորին համոզման և լի օծութեամբ , կը յուզէր
 խորապէս զամէնքը . ո՛չ ոք կը փորձուէր զլանալ ինչ
 որ կը պահանջէր իւրաքանչիւրին ուղղութեան և հո-
 գեւոր յառաջդիմութեան համար : Երկնազդեցիկ պեր-
 ճախօսութիւն մը կը հոսէր իւր մեղրածորան շրթնե-
 րէն երբ կը ճառեր քնարերգակ բանաստեղծի մը խան-
 դավառութեամբ անհուն սիրոյ մասին , զոր մեր եր-
 կրպագելի Փրկիչը կը ցուցնէ մեզ մանաւանդ Ամե-
 նասուրբ Հաղորդութեան մէջ , ո՛չ միայն տալով զին-
 քը կերակուր մեր հոգիներուն , այլ նաև մնալով տիւ
 և գիշեր ներկայ մեր նուիրական տապանակներուն մէջ ,
 և ամեն օր Գողգոթայի անմահ , հաշտարար , քաւիչ և
 տիեզերակեցոյց Զոհը նորոգելով մեր սրբաշուք խորան-
 ներուն վրայ :

Գ.

Քաջ գիտելով թէ ո՛ր աստիճան դուրսն հաճոյ է Աս-
 տուծոյ , Ս. Հերոնիմոսի ընկերութիւնը միացուց անբու-
 ժելիներու հիւանդանոցին , ուր յաճախ կը կատարէր
 դիւցազնական դործեր խոնարհութեան , համբերու-
 թեան և եղբայրասէր անձնանուիրութեան . իւր դրամին

մեծ մասը կը գործածէր անոնց պիտոյից: Գերբնա-
կան մտածութեամբ և ամէն մի հիւանդի վրայ
տեսնելով զՅիսուս չարչարեալ, կը յաղթէր բնութեան
զգուանքին, և ամենէն պժգալիներն իսկ կը խնամէր
անձամբ, անոնց անկողիները շինելով, ժահահոտ վէր-
քերը դարմանելով, լուալով ձորձերն ու ամանները,
և մանաւանդ պատրաստելով մահամերձներն ընդունե-
լու պարտ ու պատշաճ տրամադրութեամբ սուրբ խոր-
հուրդները խոստովանութեան, թոշակի և վերջին օծ-
ման:

Եւ որովհետեւ սուրբերը չեն վստահիր իրենց ան-
ձին, լաւ կը ճանչնան արժէքն հնազանդութեան, ու
կը բաղձան բարձրագոյն լոյսերով առաջնորդուիլ յամե-
նայնի, Կայետանոս իրեն հոգեւոր առաջնորդ ընտրեց
զՀ. Յովհաննէս-Մկրտիչ Գրէմեան, յիւստէն սրբոյն
Դոմինիկոսի, որ Հոգւով Սրբով ներշնչեալ, հրամայեց
թողուլ իւր բազմօգուտ զբաղումներն ի վիչենցա, և
մեկնիլ գէպի վենետիկ: Կայետանոս հակառակ իւր
բարւոյ անզուսպ տենչանքին, նախամեծար համարեց
հնազանդիլ քան հետեւիլ անձին կամաց, և իսկոյն
մեկնեցաւ ուր որ զինք կը կոչէր ձայնն Աստուծոյ:

Սոյն դիւցազնական հնազանդութիւնն ապագայ
մեծագոյն և անհաշուելի բարիքներու նախերգանքն
եղաւ, ինչպէս եղած է յաւէտ՝ սիրայօժար և անձնու-
րաց հնազանդողներու համար: Հոս ալ իւր բնակու-
թիւնն հաստատեց նորակառոյց հիւանդանոցին մէջ,
տիւ և գիշեր զոհելով իւր հանգիստն անօգնական
թշուառներու, և անոնց մատուցանելով հոգեւոր և ժա-
մանակաւոր յոգնազան բարիքներ, յորս առաջնակարգ
տեղ մը կը գրաւէ իւր յօրինած իմաստուն կանոնա-
գիրը: Այնչափ օգտակար եղաւ իւր դերը սոյն գթու-

թեան յարկին, որ համարուեցաւ ոչ բարեկարգիչն և եթ, այլ և հիմնադիրն անոր:

Առանց ի նկատի ունենալու հիւանդանոցին տաժանելի աշխատութիւնները, քաղաքէն վշտակիր անձինք յոգնախուռն կը դիմէին իրեն: Զոմանս կը սփոփէր, զոմանս կը պաշտպանէր ընդդէմ հարստահարութեանց, այլոց կ'ընծայէր դարման հոգեւոր ու մարմնաւոր պիտոյից: Իբրեւ քաջ բարոյագէտ-աստուածաբան խղճի կնճռոտ խնդիրներու կուտար ողջամիտ և արդորրաւէտ լուծումներ: Ամեն բարի կամքերու համար, դիմել իր գթասիրտ իմաստութեան ապահովագոյն միջոցն էր մխիթարուելու կամ լաւագոյն լինելու:

Հակառակ քրտնաթոր և հանապազօրեայ վաստակոց, իւր սնունդն էր շատ անգամ հաց ու ջուր և եթ: Քահանայապետի նօտար և ազնուատոհմ դասակարգէ ըլլալով հանդերձ, ամենապարզ կերպասէ էր իւր զգեստը, գիւղացի քահանայի մը նման: Բայց Աստուածային օրհնութիւնք առատայորդ կը զեղուին իւր վրայ. ո՛րչափ ճոխ ու շողշողուն էր այն՝ զարդերով, որոնք չեն փճանար գերեզմանին եզերքը: Ապաքէն մահացուցման, խոնարհութեան և պարզասէր համեստութեան սոյն սքանչելի դասերն ապարդիւն չմնացին երբեք. վենետիկեանք՝ աշխարհական ու կղերական՝ փութացին օգտուիլ այն օրինակէն, որ բարձրէն կուգար իրենց, և իրական բարեկարգութիւն ու բարուց մաքրութիւն երկնային հաճութեանց արժանի ըլին քաղաքն համօրէն: Բայց ո՛չ մի յաջողութիւն, ո՛չ մի յաղթանակ կրնար երբեք շլացնել ծառայն Աստուծոյ, ու երբ իւր հոգեկիր խոստովանահայրն հրամայեց՝ երկրորդ անգամ մը եւս թողուլ իւր բարեսէր առաքելական ձեռնարկներն, ու երթալ ի Հռոմ, անմիջապէս

հնազանդեցաւ նորընծայի մը հլու հպատակութեամբ:

Հոս գտաւ վերստին Աստուծայիճ-Սիրոյ եղբայրութիւնն, որոյ բոլոր անդամք նշանաւոր էին ծնընդեամբ, գիտութեամբ, հոգւով երկիւղածութեան կամ կարեւոր պաշտօններով: Ամենքն ալ — թուով վաթսուն — բորբոքած էին միեւնոյն եռանդով ու քաջութեամբ՝ մեղքի դէմ կռուելու և քրիստոնէական առաքինութիւնները վերահաստատելու և աճեցնելու:

Դ.

Բարւոյ թշնամին ալ չէր ննջէր, որոմը կը ցանէր մերթ ընդ մերթ բարի սերմերուն մէջ: Ուստի ընկերութեան գլխաւոր չորս անդամներուն ներշնչեց Աստուած հիմնել Միաբանութիւն մը կանոնաւոր կղերիկոսաց, որոնք Առաքելոց ժամանակին նման ապրելով աղքատութեան սիրով, անփառասէր պարզութեամբ ու երկնատենչ սրբութեամբ՝ մշտաբարբառ և ազդու յորդոր մը պիտի լինէին ընդհանուր կղերին բարւոքման ու բարեկարգութեան. և կղերը բարոյապէս բարձրանալով, կարող պիտի լինէր թուամբ կանգնել ընդհանուր վատթարութեան ու ապականութեան դէմ, և այսպէս հեթանոսական բարքերն անհետ լինելով տակաւ առ տակաւ, քրիստոնէական բարուց անարատութիւնը վերստին պիտի փայլէր Աստուծոյ մը անուամբ ու արեամբ ազնուացեալ ժողովուրդներու վրայ:

Անոնց առաջինն է Յովհաննէս-Պետրոս Գարաֆֆա, այն ատեն եպսկ. Թէադէի, Նաբոլիի թագաւորութեան մէջ, յետոյ արքեպս. և կարդինալ, ու Պապ Պօղոս Դ. անուամբ 1555ին, Մարտէլ Բ.ի մահէն վերջ: Երկրորդն է Կայետանոս Թիէնեան, որոյ կենսագրութիւնը կ'ընենք համառօտիւ: Երրորդն է Պօղոս Գոնսիլեէրի, ազնուատոհմ գերդաստանէ, այնչափ նշանաւոր սրբութեամբ որչափ խոհեմազարդ իմաստութեամբ:

Չորրորդն է Բոնիփակիոս տը Գոլլէ, Իտալիոյ Աղեք-
սանդրիա քաղաքէն, որ իւր գերընտիր ձիրքերով ար-
ժանի եղաւ գործակից լինելու այսպիսի հոյակապ անձ-
նաւորութեանց :

Թէադէի սրբաշունչ եպիսկոպոսը որ արցունք կը
թափէր խորհելով իւր ժամանակի բարոյական անկում-
ներուն ու զեղծմանց, անհուն հաճոյքով լսեց այն ներ-
շնչութիւնը զոր ի վննետիկ իսկ ունեցած էր նաեւ
կայետանոս, և կը սպասէր բարեդէպ առիթի մը զայն
ի գործ դնելու համար : Խնդրեց ուրեմն խոնարհու-
թեամբ որ զինքն ալ ընդունին նոր Միաբանութեան
մէջ . բայց կայետանոս մերժեց նախ, չհաւանելով որ
այնչափ արդիւնաւոր ու եռանդնալից վիճակաւոր մը
թողուր իւր թեմը կրօնաւոր ըլլալու համար : Գերա-
պայծառը չվհատեցաւ, կրկնեց իւր թախանձանքը, և
սուրբին առջև ծնրադիր, զայն պատասխանատու նկա-
տեց իւր հոգւոյն, եթէ այս շնորհքը զլանար իրեն :
Հարկ եղաւ տեղի տալ սոյն ջերմագին տենչանաց առ-
ջև : Եւ չորսն ալ 1524 Գիւտ Սաչի տօնին (3 մայիսի
ըստ լատինաց) ներկայանալով Կղեմէս Է. թղի, խընդ-
րեցին որ հաճի ընդունիլ իրենց հրաժարականները և
հաւանիլ նոր Միաբանութեան մը հիմնադրութեան :
Գերագոյն Քահանայապետը չուզեց ընդունիլ Յ. Պ.
Գարաֆֆայի հրաժարականը . բայց լսելով անոր պատ-
ճառաբանութիւնները միացեալ պաղատագին աղերսա-
նաց, հաւանեցաւ : Ի վերայ այսր ամենայնի դեռ զըժ-
ուարութիւնք բոլորովին վերջ գտած չէին . նոր Միա-
բանութեան ծրագիրն հեռի էր համակրութիւն գտնելէ
կարդինալաց Ժողովոյն մէջ, որովհետեւ այս եռանդուն
հիմնադիրք չէին շատանար ապրելով և եթ առանց սեպ-

հականութեան և որոշ եկամտից, Ս. Փրանկիսկոս Ասի-
զացւոյն նման, այլ նաև խստիւ կ'արգելուին մուրալ,
և ինքզինքնին կը պարտաւորէին ոչինչ խնդրել երբեք,
և սպասել աստուածային Նախախնամութենէն միայն՝
ինչ որ հարկաւոր էր իրենց ապրուստին, զգեստից և
բնակութեան: Ծիրանաւորաց մեծամասնութիւնն այս-
պիսի վանքերու հիմնուիլն ու շարունակուիլը գրեթէ
անկարելի կը նկատէր: «Ի՞նչպէս ենթադրել, կ'ըսէին,
թէ ամբողջ վանքեր կարենան ապրիլ առանց ստաց-
ուածքի, առանց ձեռքի աշխատութեան նպաստից և
առանց բան մը խնդրելու: Ո՞վ պիտի գիտնայ անոնց
պէտքերը, ո՞վ պիտի գուշակէ անոնց կարօտութիւնը:
Եւ ամենէն ողորմած անձինք՝ անտեղեակ անոնց չքա-
ւորութեան պիտի չթողո՞ւն զանոնք որ պակսին շա-
րունակ կեանքի ամենէն անհրաժեշտ բաներէ:»

Բայց թէադէի եպիսկոպոսը և կայետանոս մի առ
մի հերքեցին այս տուարկութիւնները: — «Միթէ Ա-
ռաքեալք եկամուտ ունէի՞ն կամ դռնէ դուռ կը շրջէի՞ն
մուրալով: Հաւատացելոց կամաւոր և ինքնայօժար
նուէրները կը գոհացնէին անոնց անհրաժեշտ պէտքե-
րը: Ո՞վ կրնայ կասկածիլ թէ Աստուած մը թերանայ
իւր բացայայտ խոստումին. «Խնդրեցե՛ք նախ զար-
բայութիւնն Աստուծոյ եւ զարդարութիւնն նորա, եւ այդ
ամենայն յաւելցի ձեզ:» (Մատթ. 2. 33.)

Ե.

Դժուարութիւնք հարթուելէ վերջ, Խաչվերացի
տօնին, 14 Սեպտ. 1524, հրաժարելով իրենց բոլոր
ամսաթոշակներէն և ստացուածքներէն Հռոմ Ս. Պետ-
րոսի Մայր-Եկեղեցւոյն մէջ իրենց ուխտերը կատարե-
ցին Ս. Պապին ներկայացուցչին, Գազերդայի եպիս-
կոպոսին առջև: Հաւանութեան կոնդակը շնորհուած
էր արդէն Յունիս 25ին, իրենց տրուելով բացարձակ

և անվերապահօրէն Կանոնաւոր Կղերիկոսաց պաշտօնական անունը : Առանց յապաղելու ձեռնարկեցին Մեծաւորի ընտրութեան, և ընտրուեցաւ, Յ. Պ. Փարաֆֆա, որուն պահած էր Ս. Պապը Թէադէի եպիսկոպոսի տիտղոսը . աստի կոչուեցան իւր կրօնաւորք մինչև այսօր Թէադինեան (Théatins), որ հոմանիշ նկատուեցաւ շատ անգամ մաքրակրօն և անստղիւտ եկեղեցականի :

Թէադինեանց գլխաւոր վախճաններն են . ա . Բարի օրինակ տալ կղերին և զեղծումները բառնալու ջանալ . բ . Տիեզերապէս ատելի եղած աղքատութիւնն (և այս, ափսո՛ս, Բեթղեհէմէ և Գողգոթայէ 15 – 20 դար վերջ) սիրելի ընծայել ամենուն, մանաւանդ քահանայից, և յաւելուլ հոգիներու մէջ վստահութիւնն աստուածային Նախախնամութեան . գ . Հոգ տանիլ եկեղեցեաց և խորաններու վայելչութեան և բարեզարդութեան, ինչպէս և օրբազան արարողութեանց կահոնաւորութեան և վեհութեան, որոց անփոյթ կատարումը զէնք մ'էր նորազանդից ձեռքը զանոնք եպիսկոպոս իբրեւ աւելորդապաշտութիւն . դ . Յորդորել հաւատացեալներն ստէպ և պատշաճ տրամադրութեամբ ընդունելու սուրբ խորհուրդները . ե . Քարոզելու Աստուծոյ խօսքը հմտալից և ջերմեռանդ կերպիւ, վտարելով ի սպառ ամեն սեթեւեթ և ցուցամոլութիւն, գ . Այց ելնել հիւանդաց, և մահամերձները զօրացնել ընդդէմ փորձութեանց և մահուան երկիւղի . ե . Մինչև վերջին վայրկեան մօտ գտնուիլ ոճրագործ մահապարտներու, զանոնք յաւիտենական պատիժներէ փրկելու համար . ը . Մարտնչիլ ընդդէմ հերձուածի և հերետութեան՝ եկեղեցւոյ միութիւնն ամեն բանէ նախադաս համարելով :

Նպատակի և միջոցներու փոքր տարբերութեամբ՝ ուրիշ հոգեշնորհ Միաբանութիւններ եւս կազմուեցան, թէադինեանց օրինակով։ Սուրբ Հերոնիմոս Էմիլեան հիմնեց 1530ին Սոմասգի Միաբանութիւնն, որբերու և դաստիարակութեան միջոցներէ զուրկ աղքատիկ տըղայոց համար։ Ս. Լենտոն-Մարիամ Զաքարիա, Միլանի քաջ բժիշկներէն մին, որ հրաժարելով իր շահաբեր ասպարէզէն քահանայ ձեռնադրուեցաւ, և հիմնեց 1533ին Ս. Պօղոսի կամ Բառնաբասեանց Միաբանութիւնը՝ մանաւանդ բարձր դասակարգի պատանեաց ուսման և դաստիարակութեան համար։ Ս. Իգնատիոս տը Լոյոլա, սպանիացի ազնուական սպայ որ հրաժարելով զինուց ասպարէզէն, հիմնեց 1534ին Յիսուսեանց պանծալի Միաբանութիւնն այնչափ սիրելի քրիստոսասէր հոգիներու որչափ ատելի Քրիստոսի թշնամեաց. նպատակն է դպրութիւն, գիտութիւն, համալսարանի ուսուցչութիւն, քարոզութիւն քրիստոնեայ և ոչ-քրիստոնեայ երկիրներու, նոյն իսկ մարդակեր վայրենիներու մէջ։ Ս. Փիլիպպոս Ներեան 1564ին հիմնեց Աղօթասեղւոյ (Oratoriens) կամ Փիլիպպեան կրօնաւորներն, որոց գլխաւոր նպատակն է մղում տալ պարզ և ժողովրդային քարոզներու և աղօթք ու ջերմեռանդութիւն աւելցնել ընկերութեան ամեն դասակարգերուն մէջ։ Ս. Փրանկիսկոս Գարաչչեան, հիմնեց 1588ին կանոնաւոր կրտսերներու Ուխտը, գրեթէ վերոյիշեալ նպատակով։ Ս. Գամիլ տը Լէլլիս հիմնեց 1591ին Հիւանդաց պաշտօնեայները կամ Խաչակիրները (Crucifères) իրենց կուրծքին վրայ կարմիր խաչ մը կրելնուն համար. իրենց առաջին անունը կը յայտնէ նաև իրենց գլխաւոր նպատակը։ Ս. Յովսէփ Գալազանցիոյ 1621ին հիմնադիրն է Ուխտին Բարեպաշտ Դպրոցաց, և Երանելի

Յովհաննէս Լէոնարտի 1628ին հիմնադիր Ուխտին Աստուածամօր, որոց նպատակն է հասարակ ժողովուրդին տղայոց բարեպաշտ կրթութիւնը:

Թէադինեանք գործօն կեանքի միացնելով նաև հայեցողական կեանքը, օրինակելի եռանդով և կանոնաւորութեամբ շարունակեցին աշխատիլ թէ՛ իրենց անձին սրբութեան և թէ՛ հոգիներու փրկութեան: Ի մասնաւորի փայլեցաւ իրենց վեհօգի անձնուրացութիւն համաճարակ ախտի մը միջոցին, որ ահ ու դող կը սփռէր Իտալիոյ այլեւայլ քաղաքները: Գիշեր ու ցերեկ կը գտնուէին հիւանդանոցներու ապականեալ մթնոլորտին մէջ, ախտաժէտներու սնարը, անխոնջ հոգ տանելով հոգիներու և մարմիններու առողջութեան, ու բարի մահուան պատրաստելով անբուժելիները: Այս եղբայրասէր աստուածասէր կղերականաց կեանքն այնչափ շինիչ և բարերար՝ ընդհանուր հիացում կը պատճառէր, և Հռոմի մէջ Թէադինեան կը կոչուէին անոնք որոց վրայ կը փայլէին բարձր առաքինութիւններ: Յոյժ արժանաւոր անձինք անոնց միացան, և այսպէս օրքան զօր աճեցաւ թիւը սոյն առաքելաշնորհ քահանայից, որոնք ունէին մի շահ, մի կամք, մի փառասիրութիւն, — Սիրել զԱստուած և անոր սուրբ սէրը սփռել հոգիներու մէջ:

2.

Եւ որովհետև Յիսուսի աշակերտք առանց խաչի չեն կրնար ապրիլ ու գործել այս աշխարհի մէջ, իւր հայրենեաց դաւաճան Քրանսացի սպարապետ մը, Կարոլոս տը Պուռպոն, ի շնամի բանակի մը գլուխն անցած, մտաւ ի Հռոմ, և սկսաւ գործել անլուր բռնութիւններ, սպանութիւն, սրբապիղծ անբարշտութիւններ: Այդ բանակը կազմուած ըլլալով բարբարոսներէ, հերետիկոսներէ, և Ս. Աթուոյ թշնամիներէ, ո՛չ մի

վատութեան առջև կանգ կ'առնուին, ամենէն նուիրա-
կան բաները անարգելով, և վայրագ ագահութեամբ
հարստութիւն փնտռելով նոյնիսկ գերեզմաններու մէջ:
Տուները մտնելով ո'չ միայն կը կողոպտէին ամէն ինչ,
այլ նաև ամենէն յարգելի ու պատուաւոր քաղաքա-
ցիները տանջանաց կ'ենթարկէին, իբրև թէ ծածկուած
գանձերը մէջտեղ հանելու համար: Ս. Կայետանոս որ
մեծահարուստ կոմսի համբաւով ճանչցուած էր, աւելի
եւս անգթութեանց նշաւակ եղաւ, այդ մարդակերպ
ճիւղներու կողմանէ՝ բանտ նետուելով և ծեծուելով:
Ու երբ ազատ արձակուեցաւ՝ այն աստիճան տկարա-
ցած էր որ հազիւ կրցաւ դուրս ելնել Հռոմէն, և իւր
ընկերաց հետ երթալ Վենետիկ, ուր ընդունուեցան Ս.
Նիկողայոս Տոլենտեանի վանքը: Հոս եւս առիթը ու-
նեցաւ Կայետանոս ի գործ դնելու դիւցազնական ա-
ռաքինութիւններ, քաղաքը ժանտախտի և յետոյ սո-
վու մատնուած ըլլալով: Իւր ձեռօք իսկ կը դարմանէր
ամենէն պժգալի վէրքեր, ո'չ մի օգնութիւն կը զլա-
նար տառապելոց, և իւր օրինակը գրգիռ մ'էր մեծա-
տանց աղքատասէր և առատաձեռն ըլլալու:

Թէադէի եպիսկոպոսին մեծաւորութեան երեք
տարիներէն վերջ, Կայետանոս ընտրուեցաւ մեծաւոր
միաձայնութեամբ, հակառակ իւր ընդդիմադրութեան:
Աքանջելապէս բեղմնաւոր եղան իւր օրերը նաև այս
պաշտօնին մէջ: Ո'չ մի վայրկեան կ'անցընէր պա-
րապ, չարաչար աշխատելով վանքէն ներս և դուրս:
Իւր խոնարհ ու մահացեալ կեանքը, փոյթեռանդն յա-
րատելութիւնը խոստովանանք լսելու, հիւանդներն
այցելելու, կարօտելոց օգնելու, Աստուծոյ խօսքը քա-
րողելու, իւր վսեմ անշահախնդրութիւնը խորին տը-
պաւորութիւն գործեցին կղերին ու աշխարհականներու

վրայ, որք յօժարութեամբ ընդունեցին մտնել աւետարանական բարուց անձուկ ճամբուն մէջ:

Մեծաւորութեան շրջանն աւարտելէ վերջ, հարկ եղաւ մեկնիլ դէպ ի Վերոնա, ուր պայքար կը մղուէր օրինասէր Առաջնորդին դէմ, որ իմաստուն կանոններով կը ջանար զեղծումները բառնալ, և կը կոչէր իւր հօտը պարտուց հաւատարիմ կատարման: Կայետանոսի երեւումն քաղաքին մէջ՝ ամեն ինչ կերպարանափոխ ըրաւ. յամառութիւն և կամապաշտութիւն հրաշիւք իմն անհետ եղան. վիճակաւորին օրինաւոր պահանջումներուն գոհացում տրուեցաւ: Վերոնա ծաղկեցաւ բարեպաշտութեամբ և բարի գործքերով: Ու երբ մի օր Ս. Կարոլոս Պորրոմէոս ուղեց բարեկարգել Միլանի թեմը, Վերոնայի բարեկարգութիւնն իրեն օրինակ ընտրեց:

Քիչ յետոյ պէտք եղաւ Նաբոլի երթալ նոր վանք մը հիմնելու համար: Ամառուան սաստիկ տաքերուն՝ այս ուղեւորութիւնը նուազ տաժանելի ընելու դիտաւորութեամբ, մեծաւորը որ կրկին թէադէի եպիսկոպոսն էր, առաջարկեց ուղեկից ընտրելու իրեն՝ ամենէն հաճելի կրօնաւորներէն մին: «Ի՞նչ, պատասխանեց սուրբը, ընտրե՛մ ինձ ամենէն հաճելի ընկեր մը...: Ո՛չ, հնազանդի՛լ՝ այսպէս չըլլար: Ընդհակառակն կը խնդրեմ իմ Փրկչէս (դառնալով դէպի խաչելութիւն) ներշնչել ձեր Գերապայծառութեան որ իմ ճաշակիս ու կամքիս ամենէն անյարմարը շնորհէք ինձ:»

Է.

Տ'Որբիտոյ կոմսը քաղաքէն դուրս վանք մը պատրաստած էր նոր Միաբանութեան համար. ու հարկ եղաւ մէկ քանի ուրիշ կրօնաւորներ եւս բերել տալ Վենետիկէն: Սակայն կոմսը բնաւ համակրութիւն չըզգալով Կայետանոսի ծայրայեղ աղքատութեան, առա-

ջարկեց օժտել նորակազմ հասարակութիւնը դրամագրւիսով և կանոնաւոր եկամուտով. ինչ որ ծնունդ տրւաւ հետագայ վիճարանութեան: «Վսեմաշուք Տէր, շնորհակալ ենք ձեզ ձեր առատաձեռն վեհանձնութեան համար, սակայն դրամագրւիս կամ եկամուտ ընդունիլ անկարելի է մեզ, մեր կանոնին բոլորովին հակառակ ըլլալով:»

«— Բայց բազմաթիւ հասարակութիւն մը չի կրնար ապրիլ ընդ երկար լոկ կամաւոր նուէրներով. հարկ անհրաժեշտ է որոշ եկամուտ մը ունենալ: Պէտք է վստահիլ ժողովրդոց առաջին խաղաղաութեան. շուտով կը մարի այն:»

Կոմսը տեսնելով թէ չկրնար համոզել սուրբը, ուրիշ կրօնաւորներ դրկեց անոր՝ համոզելու դիտաւորութեամբ: Որոց հարցուց Կայետանոս:

«Շնորհ ըրէք, Գերպ. Հարք, ըսելու ինձ թէ ի՞նչ ապահովութիւն ունիք ստանալու տարուէ տարի ձեր հասք ու եկամուտները:» «— Ապահով ենք, որովհետեւ ինչք ու ստացուածք մեզ կը վերաբերին, և անոնց օրինաւոր սեպհականատէր մենք ենք:»

«Բայց ո՞վ ձեզ կ'ապահովէ թէ ձեր վարձակալները կանոնաւորապէս պիտի վճարեն ձեզ, և թէ ձեր կալուածոց և ժառանգութեանց պտուղները պիտի չիւրացնեն:» «— Որովհետեւ օրինաւոր դաշինք և պայմանագրութիւններ ունինք, որոնցմով կրնանք պարտաւորել զանոնք վճարման:»

«Ո՛հ, մեր եկամուտք ո՛րչափ լաւագոյն հաստատուած են, վասն զի կը յենուն ո՛չ մարդոց կնիքին և գրուածոց վրայ, այլ Աստուծոյ իսկ խօսքին ու խոստմանը վրայ, որ մեզ կ'ըսէ Ս. Աւետարանին մէջ. «Մի՛ հոգաք թէ ի՞նչ պիտի ուտէք, ի՞նչ պիտի ըմպէք,

ի՛նչ պիտի զգենուք. որովհետեւ գիտէ ձեր երկնաւոր Հայրը թէ բոլոր այս բաներուն պէտք ունիք: Խնդրեցէք ուրեմն նախ Աստուծոյ թագաւորութիւնը և անոր արդարութիւնը, և մնացեալ կարեւոր բաները պիտի տրուին ձեզ:»

Եւ կոմսին յարեց Կայետանոս. «Մեր Միաբանութիւնը Աստուծոյ խոստումներուն ստուգութիւնը փորձով գիտէ ի վեներտիկ տարիներէ ի վեր:»

Կոմսը. «Վեներտիկ ուրի՛շ Նաբոլի ուրի՛շ. վեներտկոյ մէջ քիչ պերճանք կայ, և շատ հարստութիւն, մինչդեռ Նաբոլիի մէջ քիչ հարստութիւն կայ և շատ պերճանք:»

Սուրբը տեսնելով թէ կոմսը չհամոզուիր, ըսաւ օր մը իւր ընկերաց. «Եթէ անգամ մըն ալ գայ մեր բարեկամը, և պնդէ. մեր աղօթագիրքն առած՝ մեկնինք այս վանքէն, և իրեն յանձնենք բանալիները:»

Եւ երբ կոմսը դարձեալ կը ներկայանայ իւր ծրագրով, ամենքն ալ դուրս կ'ելլեն վանքէն, բանալիներն յանձնելով իրեն, որ զարմացած կը հարցնէ. «Բայց ո՞ւր կ'երթանք:»

«— Կ'երթանք տեսնելու թէ վեներտկոյ Աստուածը Նաբոլիի Աստուածը չէ՞:»

Իսկ բարեկամք չթողուցին որ այս սուրբ կղերիկոսք հեռանան քաղաքէն: Եւ ընդհուպ անոնց չինիչ ներկայութեան պտուղներն սկսան վայելել ամենքն ալ: Շռայլութիւն և պերճանք պակսեցան, բարքերն ուղղուեցան, բարեգործութիւնն աւելցաւ: Կայետանոսի ներքին սրբութիւնը կը ճառագայթէր նաեւ իւր դէմքին վրայ, տեսնել զայն ու չբաղձալ լաւագոյն ապրելու, դժուար էր: Արդարեւ մին էր անոնցմէ, զորոց կը խօսի մեծ Հայրապետն Ս. Ամբրոսիոս, «կան մար-

դիկ որոնք բարիք կը գործեն լոկ իրենց ներկայու-
թեամբն իսկ :»

Նոյն ժամանակները ընդունեց նաև Աստուծոյ հը-
րաշագործութեան պարգեւը : Կրօնաւորի մը ոտքին
վէրքը շատ ծանր էր, և բժիշկներն անհրաժեշտ դա-
տած էին վիրաբուժական գործողութիւն : Ոտքին կա-
պերը քակելով, վէրքը համբուրեց և կարճ աղօթք մը
ըրաւ : Հիւանդը հանգիստ քունէ մը վերջ՝ կատարե-
լապէս ապաքինած էր, վէրքի հետքն անգամ չմնալով :
Ուրիշ կրօնաւոր մը որ կը տառապէր մտային խան-
գարումէ, բուժուեցաւ նաև Սուրբին աղօթքով :

Կայետանոս ուրիշ մեծ ծառայութիւն մը եւս մա-
տոյց Ս. Եկեղեցւոյ : Երեք նենգամիտ չարագործք,
գայլեր ոչխարի կերպտրանօք՝ մոլորութեան սերմեր կը
ցանէին ժողովուրդին մէջ, որ մոռնալով Առաքելոյն
վճիռն ընդդէմ ստոյ պաշտօնէից, «Որք ունիցին զկեր-
պարանս աստուածապաշտութեան, և ի զօրութենէ ան-
տի նորա ուրացեալ իցեն», երեւոյթներէ կը խաբ-
ուէր, և ի վտանգի էր ուղիղ հաւատոյ երկնային գան-
ձը կորսնցնելու : Յովհաննէս Վալտէս, որ Սպանիայէն
եկած էր Նաբոլի, և գործակից չարասէր թշնամւոյն՝
կը ջանար միտքերը պղտորել : Պետրոս Վէրմիլի, այր
ճարտարախօս, բայց դասալիք Ս. Օգոստինոսի Կանո-
նիկոսաց Կարգէն, և ապստամբ ընդդէմ Եկեղեցւոյն
Քրիստոսի : Բեռնարդինոս Օշէն, դարուն յաջող քա-
րոզիչներէն մին, որ եղած էր մինչև իսկ ընդհանրա-
կան մեծաւոր վեղարաւորաց (Capucins) Կարգին, զոր
անապարծութիւն, փառամոլութիւն և անպարկեշտու-
թիւն նետած էին ի վիհ հերետիկոսութեան : Այնպիսի
վատշուէր եռապետութիւն մը աղէտք էր ո՛չ միայն
Նաբոլիի, այլ և ամբողջ Իտալիոյ համար : Բարեբախ-

տօրէն Կայետանոս և իւր կարգակիցն Հայր Յովհան-
նէս Մոռիսոն, շուտով նշմարեցին վտանգը, և ա-
ռանց վայրկեան մը իսկ կորսնցնելու, գրեցին Թէադէի
եպիսկոպոսին, զոր Պօղոս Գ., Կղեմէս էի յաջորդը
կարտինալութեան բարձրացուցած էր քիչ առաջ: Երեք
ուխտագրուծ խաբերայներն հազիւ իմացան զայս, փու-
թացին հեռանալ Իտալիոյ սահմաններէն, իրենց սպառ-
նացող պատիժներէն վախնալով: Ատելի նոյն իսկ ոչ-
կաթողիկէից, երեքն ալ չարամահ կորսուեցան, երկ-
նից արդարութենէն պատժուած, ինչպէս կը դիպի ըս-
տէպ անօրէն ու անզգամ ուրացողներու:

Ուղղափառները տեսնելով Սուրբին այս նոր ծա-
ռայութիւնը, կրկնապատկեցին իրենց սէրն ու վստա-
հութիւն: Բայց նա գովեստից ու ծափահարութեանց
առջև միշտ աւելի եւս կը խոնարհէր, ու անձնասիրու-
թեան և ցուցամոլութեան ստուերն անգամ չկրցաւ
մօտենալ իւր համեստ ու վսեմ հոգւոյն: Փառքի և
անարգութեան մէջէն կ'անցնէր նա անվրդով, միշտ
նոյն, խիստ ու անողոք իւր անձին, ներողամիտ
և հեղաբարոյ, գթասիրտ և լի բարութեամբ հան-
դէպ այլոց: Մասնաւոր ապաշխարանքներն իսկ՝ տարի-
ներու հոլովմամբ՝ չէր ուզէր նուազեցնել, խարազն
և ցփսի անբաժան էին իրմէ. ժողովալ ու սակաւապէտ՝
իւր կեանքն ամբողջ կրնար համարուիլ ծովապահու-
թիւն մը մշտատեւ: Յաճախ ինքզինք կը ձաղկէր մին-
չև ցարիւն, վասն զի մարմինը կը նկատէր իբրեւ իւր
մեծագոյն թշնամին, մտածելով առաքելաշունչ պատ-
գամին. «Եւ որ քրիստոսեանքն են, զմարմինս իւր-
եանց ի խաչ հանեն կարեօք և ցանկութեամբք հան-
դերձ:»

Ոչ ոք ունէր աւելի նախանձ Աստուծոյ փառաց և

հոգիներու փրկութեան : Այս վսեմ նպատակին համար կ'ապրէր միայն , և իրաւամբ կոչուեցաւ որսորդ հոգիներու (venator animarum) : Իւր ջերմեռանդն ուարտասուալից աղօթքներով արժանի կը լինէր արտաքոյ կարգի շնորհքներու : Անգամ մ'իրեն երեւցաւ Յիսուս արիւնալի վէրքերով , և հրաւիրեց զայն բերանը մօտեցընելու իւր կողին , վայելելու համար քաղցրութիւններն որք կը հոսին առատայորդ աստուածային Սրտէն : Ուրիշ անգամ մը եւս բազմաչորչար Փրկիչը կոչեց զայն , որպէս զի օգնէր իրեն խաչը կրելու : Մարդկային ազգի ոճիրներուն և տնօրէնութեանց խաչն է այս , որոց համար Սուրբը դառն արցունք կը թափէր և կը հառաչէր շարունակ : Յաճախադէպ էին վերացմունք և յափշտակութիւնք , յորս մեծ լոյսեր և նոյն իսկ մարգարէական ծանօթութիւններ կը ստանար աստուածային առատաձեռնութենէն : Ս . Պատարագի և Ս . Հաղորդութեան պաշտամունքէն վերջ , իւր խանդավառ ջերմեռանդութեան առարկայն էր Անարատ Կոյսն Աստուածածին , որոյ ամենամաքուր Յղութեան , Ծննդեան , Վերափոխման և այլ տօներուն կը պատրաստուէր մասնաւոր մահացուցումներով և սերովբէշունչ եռանդեամբ սիրոյ : Ինքն ալ ուրիշ երկնահանձար սուրբերու հետ համոզուած էր թէ Հրեշտակաց Թագուհւոյն տօները բացառիկ շնորհաց օրեր են : Յիսուսի երկրպագելի անունն արտասանած ժամանակ՝ կը սիրէր յաւելուլ «Որդի Մարեմայ» , զոր գերագոյն Բարութիւնն ու Իմաստութիւն հաճած է միացնել յաւէտ Մարդեղութեան և Փրկագործութեան խորհուրդներուն : Ամենէն նրբամիտ և խորաթափանց աստուածաբաններու և մեր Հայաստանեայց Ս . Հայրապետաց նման կը հաւատար թէ երկնից շնորհք մեզ կը տրուին ի

ձեռն ամենօրհնեալ Տիրամօր, ում կը պարտինք նոյն իսկ ամենասուրբ Հաղորդութիւնն, ըստ որում կ'երգենք դարերէ ի վեր. «Ուստի տուաւ հացն անմահութեան և բաժակ մեզ ուրախարար, տո՛ւք օրհնութիւնն մա հոգեւոր երգով:» (Շարական Հայ. Եկեղեցւոյ.)

Պէտք է յիշել նաև իւր ջերմեռանդութիւնն առ Ս. Անդրէաս Առաքեալ և առ Ս. Փրանկիսկոս Ասիղացի. որովհետև առաջինը մեծ ցանկութեամբ խնդրած էր չարչարուիլ ու մեռնիլ ի սէր Յիսուսի, և երկրորդն աւելի սիրած էր աղքատութիւնը քան աշխարհի բոլոր գանձերն ու վայելք:

Բայց իւր տառապալից կեանքը կը մօտենար վախճանին, ոյժերը կը սպառէին, և երկնից կը տենչար՝ իւր հոգին բռնն իղձերով: Վերջին հիւանդութեան բժիշկն ուղեց անկողին դնել զայն: «Ե՛ս փափուկ անկողնո՞յ մէջ», ըսաւ Սուրբը «քա՛ւ լիցի. կ'ուզեմ և պարտիմ մեռնիլ մոխրոյ և ցփսիի վրայ: Ասկէ պակաս ի՞նչ կրնամ ընել, քանի որ Յիսուս Քրիստոս իմ Փրկիչս մեռաւ խա՛չի մը վրայ, խոցուած գամերով և փուշերով:» Մերժեց նմանապէս բժիշկներու խորհրդակցութեան գաղափարն, ըսելով. «Այս արտասովոր օգնութիւնները պատշաճ չեն իմինիս նման արհամարհելի մարմնոյ մը համար, և աղքատ կրօնաւորի մը կը բաւէ մի միակ բժիշկ:» Եկեղեցւոյ երեք խորհուրդներն ընդունելով, խաչելութիւն ի ձեռին, սիրաբորբոք մազթանօք կը պաղատէր Աստուծոյ ներել աշխարհի մեղքերը և գթալ մեղաւորաց: 1547 օգոստ. 7ին աւանդեց իւր մաքուր հոգին ի ձեռս Արարչին: 67 տարեկան էր, և 23 տարիէ ի վեր հիմնած էր իւր արդիւնաշատ Միաբանութիւնը: Մարմինը կը գտնուի ցայսօր ի Նաբոլի Ս. Պօղոսի մեծ Եկեղեցւոյն մէջ:

Թէադիւնեանք ունեցած են բացի Պօղոս Դ. գերա-
զոյն Քահանայապետէն, բազմաթիւ եպիսկոպոսներ,
արքեպիսկոպոսներ, ծիրանաւորներ, քաջուսումն աստ-
ուածաբաններ և անխոնջ առաքեալներ: Պատմութիւնը
կը յիշատակէ ի մէջ այլոց գերահռչակն Հայր Վենդու-
րա, որ համաշխարհային հիացման արժանի եղած է իր
պերճիմաստ քարոզներով, հոյակապ երկասիրութիւն-
ներով և իւր հրաշալիօրէն համայնագէտ հմտութեամբ:

Սրբազան խորաններու պատուոյն արժանացած են
կամ պիտի արժանանան հաւանօրէն Ս. Անդրէաս Ա-
վիլինեան, որոյ տօնը կը կատարէ եկեղեցին նոյեմբեր
ամսոյ 10ին, վախճանած է 1608ին 88 տարեկան: Ե-
րանելին Յովհաննէս Մոռինոն վախճանած ի Նաբոլի
1562ին: Երանելին Պօղոս Պուրալի տ'Արէցցոյ, կարտի-
նալ-արքեպս. Նաբոլիի, 1578 Յունիս 17ին(*): Երանա-
շնորհ Յովսէփ-Մարիամ Թոմազի, կարդինալ, վախ-
ճանած 1713 Յունուար 1ին. իւր քոյրն էր առաքի-
նազարդ Մարիամ Խաչեցեալ: Թէադիւնեան հաւատա-
ւոր կոյս մ'է նաև Երանաշնորհ Օրսուլայ Պենինգազա,
վախճանած ի 20 Հոկտ.ի 1618:

Այս համառօտ կենսագրութիւնը վերջացնելէ առաջ
ըսենք թէ Ս. Կայետանոսի ջերմեռանդներն անոր ա-
րագահաս օգնութիւնը կը վայելեն յաճախ: Իւր մահ-
ուան օրն իսկ ամեն խռովութիւնք դադրեցան քաղա-
քին մէջ. ինչ որ վերագրուեցաւ Սուրբին բարեխօսու-
թեան: Ո՞վ կրնայ թուել բոլոր այն հրաշքներն որք
գործուեցան և կը գործուին մինչև ցայսօր: Հոգեւէր
անձի մը որ անոր օգնականութիւնը կը հայցէր, Սուր-

(*) Երանաշնորհ Վինչենցիոս-Մարիամ Մորէլլի, արքեպիսկո-
պոս Օդրանդոյի, վախճանած 71 տարեկան:

քը երեւելով յանձնարարեց ըսել 9 օր 9 Հայր մեր, 9 Ողջոյն և 9 Փառք Հօր: Փորձով գիտենք արդարեւ թէ ո՛րչափ զօրաւոր է այս իննօրեայ ջերմեռանդութիւնն հոգեւոր և մարմնաւոր կարօտութեանց մէջ:

Աստուծոյ կամքն է որ փառաւորութի իւր ծառան երկրի վրայ, այնպիսի ժամանակի մը մէջ մանաւանդ որ ազգատութեան երկնահաճոյ առաքինութիւնն անարգուած է շատերէ, և ոսկւոյ ծարաւը կը մաշէ սիրտն ու հոգին անհատից ինչպէս և ազգաց և ժողովրդոց: Եւ ամիսո՛ւս, գտնուած են և մերմէջ ունայնամիտ խմբագիրներ որոնք սրբապիղծ յանդգնութեամբ և հայհոյութեամբ ընդդէմ աստուածախօս պատգամին՝ ժպրհած են գրելու. «Խնդրեցէք նախ զդրամն, և այլն ամենայն յաւելցի ձեզ...»: Ո՛վ անհնարին և ազգաւեր ամպարչտութեան. պիտի չգտնուի՞ ուրեմն բարեպաշտ ձեռք մը որ սանձ դնէ հայհոյիչ բերաններու...:

Ո՛հ, թոյլ չտանք որ աստուածային Նախախնամութեան գաղափարն իսկ ցնորք մ'ըլլայ շատերու համար, չմոռնա՛նք երբեք թէ Հաւատոյ մասն է այն: Անոր զօրութեամբ մեծամեծ գործքեր կատարեցին միշտ ճշմարիտ քրիստոնեայք. և անով չորս դարէ ի վեր թէադինեանք այնչափ արդիւնաւորապէս ծառայած են մարդկութեան ոչ յեւրոպա եւեթ, այլ և մինչև ի Մոնկոլիա, Վրաստան, Արաբիա, Պարսկաստան, Հայաստան, և մինչև Պոռնէոյի և Սումադրայի կղզիները:

Ներկայ երկասիրութիւնը քննելով կը հաստատեմ թէ հա-
ւատոյ եւ բարոյականի դէմ ոչինչ կայ. որով անոր տալագրու-
թիւնը կրնայ օգտակար հանդիսանալ ընթերցողաց:

1 Յուլիս 1934

ՊՕՂՈՍ Վ. ՔԻՐԿԵՆԱՆ
Արեւայ. ընդհ. փոխանորդ ի Կ. Պոլիս

BB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi

ERM0541

255.07.02.01.06.00/

